

Manuscrisele de la Marea Moarta

Acum 50 de ani în câteva pesteri din desertul Iudeii nu departe de tărmlul de nord-vest al Mării Moarte au fost descoperite întâmplător străvechi manuscrise religioase, texte în parte cu caracter canonic dar și apocrife, cunoscute astăzi sub denumirea de *Manuscrisele de la Marea Moartă*. Această descoperire a fost considerată cea mai importantă de acest fel, de la descoperirea în 1844 și în 1859 a tezaurului de manuscrise aflate în mănăstirea Sfânta Ecaterina de pe Muntele Sinai.

Descoperirea primelor manuscrise în desertul Iudeii a fost pur întâmplătoare. În primăvara anului 1947 sau poate chiar 1945, nu se știe cu precizie nici data nici împrejurările când a avut loc această descoperire epocală, beduinii din desertul Iudeii pășteau caprele și oile în regiunea Wadi Qurman. Un tânăr beduin, Mohamed eb-Dib (Mohamed Lupul) căutând o capră rătăcită de restul turmei a descoperit într-una din multele pesteri răspândite în zonă, niste suluri din piele scrise în ebraică și care mai târziu s-au dovedit a avea o vechime de peste 2000 de ani.

De la descoperirea lor de către păstorii beduini manuscrisele au avut parte de o viață, am putea spune plină de aventuri, trecând de la un proprietar la altul, devenind obiecte de tranzacție comercială sau lăsate în așteptare pentru descifrare sau comercializare.

Evenimentele legate de aceste manuscrise se desfășoară în jurul a trei institutii situate în orasul Ierusalim: mănăstirea siro-iacobită de rit monofizic (biserica siro-iacobită este o ramură a creștinismului care nu recunoaște dogma oficială creștină despre dubla natură,umană și divină, a lui Iisus, ci numai pe cea divină), școala americană de studii orientale și Universitatea din Ierusalim.

Astfel în 1947 câțiva păstori din tribul taamirilor veniți la Bethleem pentru a-și vinde produsele și a-și cumpăra mărfurile necesare au oferit spre vânzare, unui anticar, câteva manuscrise pe pergament, pentru o sumă modestă. Acesta a refuzat și atunci beduinii s-au adresat unui negustor care avea și un atelier de cizmărie, pentru cumpărarea bucăților de piele. Acest negustor, Halila Iskander, cunoscut și sub numele de Kando, fiind membru al comunității siro-creștine a realizat că se afla în fața unor manuscrise vechi și îl înștintează pe mitropolitul bisericii, Mar Atanasie, care era și starețul mănăstirii Sfântul Marcu. Acesta nu cunoștea limba manuscriselor

dar si-a dat seama cu sunt foarte valoroase pentru că ele proveneau din regiune Qurman, regiune nelocuită de secole, fapt ce oferea garantia vechimii lor. Staretul a vrut să ia legătura cu beduinii dar taamirii plecaseră.

Un timp nu s-a mai auzit nimic despre aceste manuscrise, dar Kando, negustorul a cărui prăvălie era căutată de beduini, a fost înștiințat să-i anunte pe păstori că staretul era interesat de cumărarea bucăților de piele.

Astfel s-a reusit cumpărarea unora dintre aceste manuscrise, unele de către staretul Atanasie iar altele, mai putine de către profesorul Sukenik de la Universitatea din Ierusalim., în total sapte suluri.

Două dintre suluri cuprindeau fragmenete ale aceluiași manuscris asanumitul *Statut al comunității* iar printre celelalte se afla textul complet al *Cărtii prorocului Isaia*. De pe un sul prost conservat oamnei de știință au descifrat numle Lamateh si l-au intitulat *Apocalipsul lui Lamateh*, ca mai apoi după ce a fost desfășurat si restaurat să primească numele de *Apocriful Genezei* căci continea povestea înflorită a Cărtii Facerii din Biblie.

Profesorul Sukenik este cel dintâi care a publicat descrierea primelor manuscrise, în 1948 sub titlul *Sulurile tănuite*. Prima editie integrală a textelor celor sapte suluri a apărut mult mai târziu, după moartea profesorului Sukenik, sub îndrumarea elevilor si colaboratorilor săi care i-au continuat munca, în special a fiul său Ygal Yadin. Au apărut întâi descrierea primelor sase suluri în ebraică si mai apoi al saptelea în engleză, acestea fiind o mică parte a textelor cunoscute sub numele de „Manuscrisele de la Marea Moartă“.

În decursul timpului staretul mănăstirii Sfântul Marcu, Atanasie, înțelegând valoarea adevărată a manuscriselor a continuat cercetarea pesterilor din desert cu ajutorul oamenilor mănăstirii si desi a declarat că nu a mai găsit nimic, este posibil să fi găsit totusi fragmentele ce lipseau din manuscrisele achizitionate, precum si alte materiale, pe care mai târziu le-a oferit spre veerificarea competenă specialistilor, pentru a se convinge încă o dată de autenticitatea lor, dar declarând că aceste manuscrise au fost găsite în incinta mănăstirii. Era poate o măsură d eprotectie, pentru ca acestea să nu intre în posesia statului pe teritoriul căruia fuseseră găsite.

Nu se stie însă câte manuscrise s-au pierdut în perioada lungă a căutărilor de către păstori seminomazi care nu stiau să le mânuiască pentru a le proteja si a nu le deteriora si pentru care ele reprezentau doar o sursă de venit.

O bună bucată de vreme aceste căutări de noi manuscrise si descifrări ale manuscriselor deja cunoscute au trenat desi în zonă se găseau multe institutii stiintifice specializate în filologie clasică si studii biblice. O explicatie ar fi frământările politice ce aveau loc în zonă si aparitia celor

două state noi, Iordania și Israel care au împărțit în două orașul Ierusalim și astfel instituțiile s-au trezit despărțite unele de altele, comunicarea fiind îngreunată de problemele politice.

În anii care au urmat de la descoperirea primelor manuscrise au fost cercetate în jur de 300 de pesteri, naturale sau săpate de mâna omului; multe dintre acestea erau goale. În circa 30 de pesteri s-au găsit resturi de cultură materială de interes minor pentru știință dar în alte 11 pesteri din regiunea Qumran și de la Wabi Murabb'at ca și în ruinele mănăstirii Sfântul Sava s-au găsit depozite de manuscrise de valoare, achiziționate fie de la beduini, fie de la negustori care le cumpăraseră de la păstorii taamiri.

În total au fost descoperite asemenea manuscrise (precum și monezi și alte obiecte) în jur de 40 000 fragmente reprezentând vestigiile a aproximativ 600 de cărți, scrise în piele (pergamet), papirus și tablete de cupru în opt limbi și dialecte, texte cuprinzând o perioadă de un mileniu (secolul al III-lea î.e.n. – secolul al VII-lea e.n.).

Cele șapte manuscrise din prima peșteră (achiziționate în mare parte de staretul Atanasie și pe de altă parte de profesorul Sukenik) sunt însă printre cele mai importante.

La studierea manuscriselor descoperite în desertul Iudeii au participat paleografi, arheologi, filologi istorici, cercetători ai artei antice, etc.

Compararea acestor manuscrise cu altele găsite cam în aceeași regiune, cu caractere asemănătoare, la fel de vechi, precum și cu alte documente descoperite de-a lungul secolelor poate conduce la concluzia că manuscrisele ascunse în împrejurimile Mării Moarte de comunitatea din Qumran au fost scoase la diferite date, înscrise de-a lungul secolelor. Se poate însă că nu fiecare descoperire să fi fost consemnată în scris și nu toate au ajuns până în zilele noastre. Printre manuscrisele asemănătoare putem da exemplu manuscrisele descoperite în 217 în apropiere de Ierihon, de către Origene, teolog vestit al creștinismului primitiv, manuscrise conținând o versiune greacă a Cântii Psalmilor alături de alte cărți în greacă și ebraică, într-un vas de argilă și scrisoarea mitropolitului nestorian la Seleucie, Timotheos, mitropolitului Sergios al Elamului în care arată o întâmplare asemănătoare cu cea din Qumran: descoperirea într-o peșteră, lângă Ierihon, de către niște vânători, a unor cărți, printre care peste 200 de psalmi ai lui David, unele versete ale Bibliei și citate din Noul Testament.

Deci se pot trage două concluzii din descoperirile făcute. Una ar fi existența unei „secte a peșterilor“ în regiunea Mării Moarte, dovezi în acest sens întinzându-se pe două milenii, ea fiind atestată în timpul domniei împăratului Augustus (anul 31 î.e.n. – 14 e.n.) apoi descoperirea lui Origene

din anul 217 a manuscriselor din pesterile de lângă Ierihon, iar în anul 800 mitropolitul Timotheos relatează despre descoperirea unor manuscrise într-o încăpere săpată în stâncă și în fine descoperirea tot în vase de lut a manuscriselor din pesterile din regiunea Qurman, nu departe de Ierihon, a celebrelor *Manuscrise de la Marea Moartă*.

Altă concluzie este legătura care ar exista între comunitatea din Qurman și secta karaimilor. Această ipoteză pare a fi confirmată de un manuscris din Qurman care este o versiune mai veche a unui manuscris al karaimilor găsit într-o sinagogă din Cairo. Există asemănări evidente între ideologiile comunității din Qurman și secta iudaică a karaimilor—care își spuneau Fii Bibliei—, care a apărut în secolul al VIII-lea în Asia Mică, răspândindu-se apoi în Egipt, Spania, Crimeea, Caucaz, Lituania.

Numele de Qurman nu figurează în Biblie și nici în vechea toponimie a Palestinei. Unii cercetători sunt de părere că acesta este traducerea arabă a denumirii ebraice Gomora.

Când au fost folosite prima oară pesterile din regiune nu se știe. Este sigur că ele au fost abandonate în anul 70 în timpul răscoalei împotriva stăpânirii romane. În Iordania pe o terasă de marmură de lângă Marea Moartă s-au descoperit ruinele unei clădiri mari, cu multe încăperi, cu construcții anexe, cisterne, apeducte, precum și încăperi de copiat manuscrise. Numele arab al locului este Khirbet Qurman adică ruinele Qurman. S-au descoperit aici 1100 de amfore, în apropiere un cimitir cu 1000 de morminte, monede din perioada primilor procuratori ai lui Augustus și până la izbucnirea răscoalei din anul 67. Se pune întrebarea cine erau locuitorii așezării din regiunea Qurman. Probabil că aceștia nu locuiau tot timpul în peșteri ci numai în vremuri vitrege și tot acolo își ascundeau și manuscrisele în vase de lut. La mică distanță de vechile clădiri s-a descoperit o peșteră artificială în care se aflau mii de fragmente de manuscrise în ebraică și arameică, provenind de la 400 de cărți, bibliotecă a comunității din Qurman. Autenticitatea acestor texte nu poate fi pusă la îndoială deoarece falsificarea lor ar fi imposibilă iar testele cu carbon 14 au dovedit vechimea lor.

Cel mai important manuscris îl constituie *Statutul comunității* (inițial primise alt nume: Manual de disciplină). Fragmente ale aceluiași text, mai mult sau mai puțin îngrijite, au fost descoperite în mai multe peșteri ceea ce dovedește că reglementa viața comunității și că era socotit deosebit de important dacă la ivirea unei primejdii fiecare căuta să-și pună la adăpost propriul exemplar.

Statutul vorbește despre un întemeietor, obiect al venerației membrilor comunității, căruia i se spune „învățător al dreptății“ sau „unicul Legiuitor“.

Membrii comunității practicau unele ritualuri care se reîntâlnesc mai târziu la creștini, precum botezul și masa sfântă. Cercetătorii au observat imediat asemănarea cu unele paragrafe din manuscrisul descoperit la Cairo denumit *Documentul de la Damasc*, document în care se vorbește de asemenea despre „Învățătorul dreptății“.

Polemicile, discuțiile, interpretările, studiul manuscriselor de la Marea Moartă au continuat ani și ani de-a rândul.

Problema cea mai aprig discutată a fost legătura dintre comunitatea din Qurman (pe care unii o considera că ar fi esenieni, alții doar o ramură a esenienilor) și creștinismul primitiv. Aceasta deoarece există o serie de analogii, asemănări dintre paraceticile acestei comunități și creștinismul primitiv. Asemănările dintre „Învățătorul dreptății“ care a murit pentru ideile sale cu cel puțin 100 de ani înaintea lui Christos a suscitât discuții care poate mai continuă. Oricum manuscrisele de la Marea Moartă au declansat adevărate revoluții în studierea Bibliei și a Noului Testament.

Astfel descoperirea întâmplătoare a păstorului nomad a dus la discuții pătimate legate de controversatele probleme din istoria religiilor: problema originii și a izvoarelor creștinismului.

În cadrul acestor discuții la care participă filologi, paleografi, arheologi, teologi istorici, publicisti de cele mai diferite nuanțe, și pe măsura descifrării și studierii textelor, a acumulării de material factual s-au conturat trei direcții: cei care pledează în favoarea legăturii indisolubile între manuscrisele de la Qurman și literatura Noului Testament, clericii și teologii ortodocși care văd în interpretarea conținutului manuscriselor o subminare a tezei fundamentale a religiei creștine privind esența divină a lui Christos și unicitatea „revelației“ sale și a treia categorie adeptii așa numitei orientări „liberale“ sau „istorice“ care se situează între celelalte două. „Creștinismul nu s-a născut din vid“ este premisa de la care pornesc aceștia din urmă. Orientarea acestora este limpede: ideologia creștină nu este originală, cum nu sunt originale nici organizarea socială și ritualurile comunității creștine primitive. Caracterul specific al creștinismului este dat de esența divină a întemeietorului său și fapta sa expiatorie.

Informațiile furnizate de *Manuscrisele de la Marea Moartă* ilustrează nu numai mediul istoric concret și atmosfera spirituală în care a luat naștere primele comunități creștine, dar aduc și unele date noi cum ar fi cea a „Învățătorului dreptății“ care nu este menționat în vreun alt izvor cunoscut. De asemenea aceste manuscrise pun la dispoziția cercetătorilor izvoare autentice pentru studierea mișcărilor social-politice și ideologice din Siria și Palestina precum și despre Iudeea.

Diferite științe și discipline (filologia, lingvistica, paleografia –grafia și tehnica scrisului, lexicul, sintaxa limbii vorbite în acea epocă, istoria și evoluția alfabetului–, istoria dreptului –practica juridică în Palestina, dreptul babilonian, dreptul egiptean–, geografia și toponimia) găsesc în textele manuscriselor de la Marea Moartă teren de cercetare.

Dintre cele 40 000 de fragmente de manuscrise descoperite în regiunea Mării Moarte s-a publicat destul de puțin. Mare parte a manuscriselor se află poate încă în curs de descifrare și editare și nu este exclus să apară noi date despre primele comunități creștine.

Manuscrisele de la Marea Moartă își merită pe deplin aprecierea de cea mai importantă descoperire arheologică din perioada postbelică.